

AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA RAQAMLI MEDIAKOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI

Mo‘minova Madina Muxiddinovna

Andijon davlat pedagogika instituti

Matematika va informatika kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda aksiologik yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari yoritilgan. Raqamli ta‘lim muhiti sharoitida bo‘lajak pedagoglardan axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish bilan birga, media axborotni tanqidiy tahlil qilish, raqamli muloqot madaniyatiga amal qilish, axborot xavfsizligini ta‘minlash, mualliflik huquqiga rioya qilish va raqamli kontentdan tarbiyaviy maqsadlarda foydalanish ko‘nikmalari talab etiladi. Shu jihatdan raqamli mediakompetentlikni rivojlantirishda aksiologik yondashuv muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: aksiologik yondashuv, raqamli mediakompetentlik, bo‘lajak o‘qituvchi, media savodxonlik, raqamli ta‘lim muhiti, axborot madaniyati, pedagogik qadriyatlar, raqamli etika.

Bugungi kunda ta‘lim tizimida raqamli texnologiyalar, elektron ta‘lim platformalari, ijtimoiy tarmoqlar, multimedia vositalari va sun‘iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish tobora kengayib bormoqda. Bu jarayon o‘qituvchi kasbiy faoliyatining mazmunini yangilab, bo‘lajak pedagoglar oldiga yangi talablarni qo‘ymoqda. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarda raqamli savodxonlik, media madaniyat, axborotga tanqidiy munosabat va mas‘uliyatli raqamli faoliyatni shakllantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning raqamli mediakompetentligini rivojlantirish pedagogik oliy ta‘limning muhim vazifalaridan biridir. Raqamli mediakompetentlik deganda shaxsning raqamli va media axborotlarni izlash, tanlash, tahlil qilish, baholash, yaratish, uzatish hamda ulardan ta‘lim-tarbiya jarayonida maqsadli va samarali foydalanish qobiliyati tushuniladi. Ushbu kompetentlik bo‘lajak pedagogning kasbiy tayyorgarligida texnik ko‘nikmalar bilan bir qatorda axborot madaniyati, media savodxonlik, raqamli etika, tanqidiy fikrlash va pedagogik mas‘uliyatni ham o‘z ichiga oladi.

Aksiologik yondashuv ta‘lim jarayonini qadriyatlar asosida tashkil etishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuvda insonparvarlik, halollik, adolat, mas‘uliyat, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, kasbiy burch, axborot madaniyati va ijtimoiy faollik asosiy tamoyillar sifatida qaraladi. Shuning uchun bo‘lajak o‘qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish ta‘lim jarayonining tarbiyaviy, axloqiy va metodik samaradorligini oshiradi.

Raqamli axborot muhitida turli xil feyk xabarlar, manipulyativ media materiallar, ishonchsiz manbalar, zararli kontent, kiberxavfsizlik tahdidlari, plagiat va mualliflik huquqi buzilishi kabi muammolar mavjud. Bunday sharoitda bo'lajak o'qituvchi axborotni oddiy iste'mol qiluvchi emas, balki uni tanqidiy tahlil qiluvchi, saralovchi, baholovchi va ta'lim-tarbiya jarayonida qadriyaviy mezonlar asosida qo'llovchi mutaxassis sifatida tayyorlanishi zarur. Aksiologik yondashuv asosida raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish quyidagi pedagogik asoslarni o'z ichiga oladi:

birinchidan, **motivatsion-qadriyaviy asos** — bo'lajak o'qituvchida raqamli media vositalaridan foydalanishga ongli, mas'uliyatli va kasbiy ehtiyojga asoslangan munosabatni shakllantirish;

ikkinchidan, **kognitiv asos** — talabalarni media savodxonlik, axborot xavfsizligi, raqamli etika, mualliflik huquqi, feyk axborotlarni aniqlash va media kontentni baholashga oid bilimlar bilan qurollantirish;

uchinchidan, **amaliy-metodik asos** — raqamli ta'lim resurslari, elektron platformalar, interaktiv topshiriqlar, multimedia materiallari va media mahsulotlardan pedagogik maqsadlarda foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish;

to'rtinchidan, **kommunikativ asos** — raqamli muhitda pedagogik muloqot madaniyati, netiket, onlayn hamkorlik va ijtimoiy tarmoqlardan mas'uliyatli foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish;

beshinchidan, **refleksiv-etik asos** — bo'lajak o'qituvchining o'z raqamli faoliyatini baholashi, xatolarini tahlil qilishi, akademik halollik va kasbiy mas'uliyatga amal qilishini ta'minlash.

Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirishda aksiologik mezonlar alohida o'rin tutadi. Bunday mezonlarga axborotga mas'uliyatli munosabat, media kontentning tarbiyaviy ahamiyatini baholash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga moslik, raqamli etika talablariga rioya qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, mualliflik huquqiga hurmat va raqamli muloqot madaniyati kiradi.

Pedagogik oliy ta'lim jarayonida mazkur kompetentlikni rivojlantirish uchun interfaol metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Jumladan, media kontent tahlili, keys-stadi, feyk axborotni aniqlashga doir mashqlar, loyiha metodi, raqamli portfolio, debat, refleksiv esse, manbalarni taqqoslash va raqamli ta'lim resurslari yaratish bo'yicha amaliy topshiriqlar talabalarning media savodxonligi va qadriyaviy baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, talabalarga muayyan mavzu bo'yicha internet manbalaridan olingan axborotlarni taqqoslash topshirig'i berilishi mumkin. Ular manbaning ishonchliligi, muallifi, e'lon qilingan sanasi, dalillarga asoslanganligi, vizual ta'siri, tarbiyaviy mazmuni va qadriyaviy yo'nalishini tahlil qiladilar. Bunday topshiriqlar bo'lajak o'qituvchilarda tanqidiy media tafakkur, axborot madaniyati va raqamli mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, raqamli mediakompetentlikni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish madaniyatiga ham e'tibor qaratish zarur. Bo'lajak o'qituvchi sun'iy intellekt yordamida yaratilgan matn, taqdimot, rasm yoki topshiriqlardan foydalanishda ularning mazmunini tekshirishi, manbalarni aniqlashtirishi, tayyor materialni tanqidiy tahlil qilishi va akademik halollik talablariga rioya qilishi lozim. Bu jarayonda aksiologik yondashuv pedagogning kasbiy va axloqiy mas'uliyatini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, aksiologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta'limning dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Ushbu yondashuv bo'lajak pedagoglarning raqamli muhitda texnologik jihatdan savodli, axloqiy jihatdan mas'uliyatli, qadriyaviy jihatdan yetuk va kasbiy jihatdan tayyor shaxs sifatida shakllanishini ta'minlaydi. Demak, pedagogik oliy ta'limda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish jarayoni faqat texnik ko'nikmalar bilan cheklanmasligi, balki media savodxonlik, raqamli etika, axborot xavfsizligi, tanqidiy fikrlash va pedagogik qadriyatlar bilan uzviy bog'liq holda tashkil etilishi lozim. Aksiologik yondashuv esa ushbu jarayonda bo'lajak o'qituvchini raqamli axborot muhitida ongli, madaniyatli va mas'uliyatli faoliyat yurituvchi pedagog sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners: Think Critically, Click Wisely. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
2. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO, 2021.
3. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
4. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
5. Hobbs R. Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Thousand Oaks: Corwin Press, 2011.
6. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press, 2003.